

zich in de buurt van Lübeck bevond) kwam de hulp voor de Nederlandse bevrijden later dan die voor de Franse, Belgische en Luxemburgse, soms zelfs later dan die voor de Poolse. Wij voegen hieraan nog toe dat vele bevrijden zo ziek waren dat zij aanvankelijk in het geheel niet konden worden vervoerd. Zij werden in de regel naar ziekenhuizen overgebracht die dan wel onder Amerikaans of Brits toezicht stonden maar waar meestal een Duitse staf aan het werk was¹. 'Nu ben ik', zo noteerde eind juni een Nederlander die uit een *Aussenkommando* van Sachsenhausen naar een ziekenhuis bij Maagdenburg was overgebracht,

'bijna twee maanden bevrijd en toch zit ik nòg in hun klauwen. Het is hier echt Duits, echt driewerf vervloekt, godvergeten Wodan-Duits in de meest intens-Duitse zin van het woord ... *Naar huis! Naar huis!!* Het is haast niet meer te harden. Het verlangen brandt in je kop en bonst achter je ogen. Eenzaamheid, verschrikkelijke barre eenzaamheid.'²

★

De regeringen van Frankrijk en België hadden tijdig een repatriërings-overeenkomst met de Sowjet-Unie gesloten maar jegens de Nederlandse regering had de Russische zich zeer terughoudend opgesteld, waarbij het feit dat Nederland zo laat (te weten pas in juli '42) tot de officiële erkenning van de Sowjet-Unie was overgegaan, een rol kan hebben gespeeld. Ferwerda was voornemens geweest, een Nederlandse repatriëringsmissie naar Oost-Europa te zenden (hij verwachtte in '44 dat van de gedeporteerde Joden nog velen in leven zouden zijn) — de Russen hadden alle medewerking geweigerd. Een van de gevolgen daarvan was dat, toen in april en mei vele honderden Nederlanders, onder wie Joodse gede-

¹ In Sachsenhausen waren ca. drieduizend zieken (onder hen ca. tachtig Nederlanders) achtergebleven met het grootste deel van de medische staf, onder wie vier Nederlandse artsen. Het is een van die artsen geweest, J. F. Ph. Hers (naaste medewerker van de eerste geheime agent van de Nederlandse regering, luitenant-ter-zee tweede klasse L. A. R. J. van Hamel), die zich samen met enkele anderen de grootste moeite moest geven om de Nederlandse zieken gerepatriëerd te krijgen. Pas begin augustus, drie-en-een-halve maand na de bevrijding van Sachsenhausen, kon hij het kamp met de laatste een-en-twintig bevrijde Nederlanders verlaten — de acht die er het slechtst aan toe waren, werden uit Berlijn per vliegtuig naar Parijs overgebracht, met de resterende dertien bereikte Hers na vele wederwaardigheden op 9 augustus Nieuweschans. ² Henri Cappetti in *Oorlog over ons dorp 1940-1945. Gedenkboek van Ulft* (z.j.), p. 69.